

UDK 94:929 Pajović R.
Stručni rad

Boban BATRIĆEVIĆ (Cetinje)

Fakultet za crnogorski jezik i književnost – Cetinje

boban.batricevic@fcjk.me

IN MEMORIAM
Radoje Pajović (1934–2019)

Drugog juna ove godine preminuo je crnogorski historičar Radoje Pajović u osamdeset petoj godini života. Njegovim odlaskom crnogorska historiografija o Narodnooslobodilačkoj borbi izgubila je jednog od najznačajnijih proučavaoca. Pajović je u svojoj bogatoj karijeri objavio i priredio desetak monografija i preko dvije stotine naučnih radova. Bio je akademik Dukljanske akademije nauka i umjetnosti, a gotovo čitav radni vijek proveo je u Istorijskom institutu Crne Gore. Pajović je za svoja naučna dostignuća nagrađivan više puta, od čega posebno treba istaći Trinaestojulsku i Nagradu „19. decembar“.

Radoje Pajović rođen je 1934. godine u selu Drenovštici nedaleko od Nikšića, đe je završio osnovnu školu. Srednjoškolsko obrazovanje stekao je u nikšićkoj gimnaziji, a 1957. godine diplomirao je na katedri za istoriju Filozofskoga fakulteta u Beogradu. Najveći naučni proboj u jugoslovenskoj i crnogorskoj historiografiji napravio je objavljivanjem svoje doktorske disertacije *Kontrarevolucija u Crnoj Gori: četnički i federalistički pokret u Crnoj Gori 1941–1945*, Cetinje, 1977. godine. Tim svojim djelom Pajović se nametnuo kao ponajbolji poznavalac kolaboracionističkih pokreta u Crnoj Gori tokom Drugoga svjetskoga rata. U pitanju je izuzetno važna studija za koju je autor u prikupljanju izvora za njeno pisanje utrošio gotovo deceniju svoga života.

Pored domaćih izvora Pajović je u toj studiji konsultovao izvore talijanske i njemačke provinijencije, ali i građu koju su publikovali prebjegli protivnici NOP u zapadnoj Evropi poslije 1945. godine. U bogatoj produkciji crnogorske historiografije o Drugome svjetskome ratu, Pajovićeva knjiga po svome doprinosu zauzima jedno od najvažnijih mjesta. Prije njezina objavljivanja Pajović je u domaćoj nauci već bio prepoznat kao veliki poznavalac kolaboracionističkih pokreta budući da je u stručnim časopisima objavio više članaka od kojih ćemo navesti samo neke: „Okupacija Crne Gore i planovi oko stvaranja ‘nezavisne’ crnogorske države“; „Političke prilike u Crnoj Gori u vrijeme kapitulacije Italije 1943. godine“; „Formiranje četničke Nezavisne grupe nacionalnog otpora“; „Likvidacija crnogorskog četničkog vođstva u Ostrogu oktobra 1943. godine s osvrtom na stanje u četničkom pokretu u Crnoj Gori poslije Bitke na Neretvi“; „Formiranje ‘nacionalne’ organizacije Baja Stanišića“ itd. Na bazi tih istraživanja Pajović je kasnije objavio i monografiju o četničkom vojvodi i ratnom zločincu Pavlu Đurišiću: *Pavle Đurišić: kontroverzni četnički vojvoda*, Podgorica, 2005. u kojoj je analizirao njegov rad na uništenju NOP u Crnoj Gori i Sandžaku.

Gotovo čitav svoj radni angažman Pajović je proveo u proučavanju Drugoga svjetskog rata. Kao koautor učestvovao je u pisanju veoma važnih preglednih i naučnih monografija od kojih treba pomenuti: *Narodnooslobodilačka borba u Crnoj Gori – Hronologija događaja* (1963); *Žene Crne Gore u revolucionarnom pokretu – 1918–1945.* (1969); *Žene Jugoslavije u borbi* (1972); *Crna Gora* (Beograd, 1976); *Ustanak i revolucija naroda i narodnosti Jugoslavije* (1977) i *Hronologija revolucionarnog pokreta Jugoslavije 1941–1945.* (1981), itd. Pajović je radio i na priređivanju dokumenata iz Drugoga svjetskoga rata u Crnoj Gori.

Posebno mjesto u Pajovićevoj biografiji zauzima njegov doprinos afirmaciji ideje obnove crnogorske nezavisnosti. Tokom devedesetih godina XX vijeka kad su mnogi crnogorski historičari iz CANU i Istorijskog instituta promovisali Crnu Goru kao dio sprske države, Pajović je bio jedan od rijetkih intelektualaca iz tog esnafa koji je branio naučnu istinu od istorijskog revizionizma. Upravo on je bio historičar koji je napisao predgovor za posthumno izdanje trećeg toma *Istorije crnogorskoga naroda* Dragoja Živkovića, monografije koju je velikosrpska kritika i propaganda proglasila jeretičkom. Radoje Pajović je bio veliki antifašista i promoter crnogorskoga doprinosa ukupnoj antifašističkoj borbi u Evropi. Njegova važna uloga u crnogorskoj historiografiji o Drugome svjetskom ratu ostaće zauvijek upamćena, a s pijetetom će ga se sećati i sadašnje i generacije koje dolaze.

Radoje Pajović sahranjen je u Podgorici, 4. juna 2019. godine. na gradskom groblju Čepurci.